

Na terenje Krabatoweho mlyna w Čornym Chołmcu knježi tež na lětušich, mjeztym pjatych Krabatowych swjedženskich hrach mystiska a potajna atmosfera.
Foće: Ulrike Herzger

Serbske wašnja k tomu słušeja

Ralf Thielicke stara so wot wšeho spočatka Čornochołmčanskich Krabatowych swjedženskich dnjow wo wšě móžne organizatoriske nadawki. Wón pak tež derje wě, kak magija na publikum skutkuje. „Tež lětuša inscenacija přihladowarjow zahorja“, wón měni. W Čornym Chołmcu zjednočeja so wjacore faktory do cyłka. Na jednym boku je to napjatost jednanja, kotraž je wospjet režiser Andreas Hüttner spisał a inscenował. Na druhim boku hraje so zaso w kuzlarskej přirodnej kulisy. „Najwažniši aspekt za wuspěšny festiwal je a wostanje zakladny koncept, wjes hraje dźiwadło, lajscy a profesionalni dźiwadźelnicy hromadnje. Protagonisća njehraja jeno z wutrobu, ale su woprawdžita wosebitosć“, 51lětny Brětnjan wjasnja. Jako zarjadowar wón cyłemu teamej rjap skruća. Thielicke bě so lěta 2012 na castingu wo sobuskutkowanje prócował a je hnydom přeswědčil, zo zamóže organizować. Zdobom dopokaza hrajski talent. Njeangažuje pak so jenož w tymle ansamblu. Wot zažneho džěcatstwa čuje so wón z lužiskimi jewišćemi zwjazany. Tak je hižo w bajkowych inscenacijach sobu skutkował, bě Čorny

Ralf Thielicke
Foto: Ulrike Herzger

mlynk w Krabatowym musicalu Wojerowskeje šule za hudźbu a wuměłstwo Bischof a samo wjera. Zdobom rady teksty piše. Tak je mjeztym šěsć razow za Wojerowsku zakladnu šulu „Handrij Zejler“ kruč za witanje šulskich nowáčkow pisał. „Stajnje w tychle krótkich hrach tež serbsku rěč naložujemy. Šulerjo 4. lětnika tónle nadawk přewozmu. Runje tajke zarjadowanja z mnohimi přihladowarjami hodža so za to, zajim za serbsku rěč budzić a ju zachować“, Ralf Thielicke potwjerdža. Tak přeswědča tež jeho měnje, zo maja so na Krabatowych hrach runje tak serbske wašnja zwobraznić.
■ Ulrike Herzger

Krabat bjez koraktora njedobył

Lětuša inscenacija w Čornym Chołmcu zbudža hižo lóšt na klětušu

Inscenacija „Krabat a kolebka wěčnosće“ je srjedu swoju premjeru dožiwiła. Z nej zahajichu so 5. Krabatowe swjedženske hry na ležownosći Čornochołmčanskeho Krabatoweho mlyna.

Za fiktivnu stawiznu wo serbskim kuzlarju tworitej statok a mlyn na Krabatowym dworje wulkotnu kulisu. Tam dźiwadźeli wobradža wosebite wjeselo. To bě tež widjeć na čitej a lóštnej inscenaciji, kotraž wobswěći wulke džěle serbskich nałožkow a wotběh wjesneho lěta na serbskej wsy.

Woblukowe jednanje, wopyt sakskeho krala Awgusta Sylneho pola jeho něhdyšeho wyška Jana Šadowica, wjedže wušiknje wot jedneje hrajneje sceny k druhej. Powědana stawizna Šadowica wěnuje so staroznamnemu wojowanju mjez Krabatom a Čornym mlynkem, bojej mjez dobrym a złym. W lětušej inscenaciji přidruža so dalša kuzlarska móc, chodojta Cora. Wona wotwjedže mlode serbske holcy, zo by z nich sčiniła dorost za čorne kuzlarnictwo. Holcy před tymle dóntom wuchować a je zaso svojim lubym wrócić je nadawk Krabata. Jeho kontrahent, Čorny mlynk, je skerje zwólniwy pom-

hač chodojće Corje, kotraž přilubja jemu jako džak kolebku wěčnosće, kužoť wěčneje mlodosće a synlosće. Tak wuwija so bój Krabatowych přečelow přećiwu mocy zleho.

W inscenaciji poslužuje so režiser elementow serbskeho žiwjenja, nałožkow a přezlětnych tradicijow. Žiwje předstaja so ptači kwas runje tak kaž wjesny herman a serbski swjedžen. Na zakładže tychle elementow hodža so derje zaplesć wurjadne dialogi, kotraž maja wosebje we wjesnych scenach počah k aktualnym podawkam a so wobsahowje na žortne wašnje derje hodža. Dobra zwukowa technika stara so wo to, zo su rěčane slowa derje zrozumliwe. A wobswećelnska technika zaruča, zo je hlowne jednanje stajnje w prawym swětle.

Ramikowa scena, rozmołwa mjez Awgustom Sylnym a Šadowicom, wjedže wušiknje mjez scenami a je sama přijomny wobstatk inscenacije. Šćipate dialogi mjez kralom a wyškom pokazuja na wšelake zjawy našeho časa a žiwjenja a wuwabjeja stajnje zaso přihłosowanje publikuma. Jemu njeje čezko, wotběh a zaměr jednanja sčehować. Krabatowe prócowanja su ru-

nje tak derje předstajene kaž wojowanja čornych mocow. Wosebje přeswědčiwje skutkuje chodojta Cora, hdyž spěwa abo rejuje. Tele sceny su na srjedownej premjerje wosebity přiklesk zbudžili.

Frank Müller wobkedžbuje wšitke počinki w Čornym Chołmcu a pomha při tym podawiznu dale a bóle přiwóteć.

Hrajski wukon powołanskich a lajskich wuměłcow je bjezporočny. Předewšěm napadnje žiwe hrače w masowych scenach na wsy: žana statika, ale stajny pohib, derje wotwažene teksty a dobry poměr mjez spěwom a hračom. To so na cyłkowny wotběh wuskutkuje. Wulkotny je spěwny wukon Jana Šadowica, alias Joachima Kapsa, při zakončacym spěwje wo času a žiwjenju. Tekst je sam hižo jara hnujacy a dže z přijomnej melodiju pod kožu.

Rozsud Čorneho mlynika, hromadže z Krabatom wojować wo dobro serbskich holcow, dokaž spózna, zo nima druhého wupuća a zo je chodojta jeho za nós wodžila, spočatnje trochu zamyla. Ale čehodla nic, snano je to pokazka na to, zo so čorne kuzlanje tež jónu k dobremu wuwije. Jenož chwile za to čas trjebaš. Hač bě to staroba Čorneho mlynika abo dowidjenje z nazhonjenjow dołheho žiwjenja, njeda so wěšće rjeć. Je pak to bytostna scena inscenacije.

Dale kusk zadžiwa, jako so pozdatny kral Serbow Ladislaw zjewi. Jeho skutkowanje drje wjedže k nakazanju Čorneho mlynika, ale na wotběh jednanja skerje žadyn wliw nima. Jako režiserski srědk, wšitko rozsudzacu scenu potwjerdžić, to drje akceptuješ, tola znajerja Krabata to zadžiwa. Přiwšěm je bytostna scena jednanja derje zapołożena. Zwukowje a podpěrana z pyrotechniku wona woprawdže přeswědča a da přihladowarje spóznać, zo Čorny mlynk hižo hinak njemóže, hač Krabatej pomhać.

Krabatowy poskitk Čornemu mlynk, zo zaso w Čornym mlynje zasydlíč, drje mlynk wotpokaza, ale dawa mysle do přichoda lećec. A spočta lóšt na dalje, klětuše předstajenje. Lětuše znajmjerša je wobhladanjahódne. To wobkručištej scenowje přiklesk runje tak kaž lóština nalada publikuma, kotryž sčehowaše jednanje z měrnej, ale připóznawacej přítomnosću.
■ Jan Kral

„Hońtwjerska powołanska“ rěč w serbskej maćeršćinje z Pawołom Rotu

4. džěl

Nastawk wo serbskich hońtwjerjach je bywšeho wučerja Pawoła Rotu pohnuł, wo serbskich zaprijěcach hońtwjerjenja rozmyslować. Zhromadnje z nim wěnujemy so teje zajimawej naležnosći: džensa mjez druhim konkretnym zaprijěcam wokoło gratow hońtwjerjow.

kej *jednorolkowej flinty* hońtwjer džensa wěšće jenož zrědka na hońtwu chodži. Snano z tajkej *lochkej pušku* (*Pirschbüchse*) na lakańcu. Tuž mały słowniček ze wšelakimi krótkimi wujasnjenjemi.

Doppelläufiges Gewehr = *dwurołkata*

buškej, abo skrótka dwójnik; rolce stej porno sebi abo jedna na druhej připrawjenej

Dwójniki

Bockdoppelbüchse = *kulkowaj dwójnik za wulku zwěrinu*

Bockdoppelflinte = *drobowaj dwójnik za kaču hońtwu*

Bockbüchflinte = *kulkodrobowaj dwójnik Trójnik je flinta z třomi rolkami; zjewjša z jedneje kulkowaj a z dwěmaj drobowaj*

Doppelbüchsdreiling = *dwubušowaj trójnik z jedneje drobowej a z dwěmaj kulkowaj rolkomaj, tajki pak je cyle rědki.*

Kotru sej Róžeńcanscy hońtwjerjo za lakańcu, čakańcu abo tłočěncu wubjeru, jim namudrować njemóžu. Tež serbske pomjenowanja njemóžu jim do hlowny toč.

Čitarjam-njehońtwjerjam k wujasnjenju: *Drob(k) Schrot*, je něšto drobne. W tymle padže je to municija, patrona z wěstym mnóstwom drobných kulow wěšće wulkosće, na pjeriznu a mału zwěrinu. Za wulku zwěrinu je jedna wulka *kulka* (*Kugel*) trěbna.

Wo rěčewědnu bjezporočnosć mojih pomjenowanjow njeh so postaraja studowani serbsčinarjo, za to njebě moja šula wysoka dosć. A hońtwu njebě – z wuwzaćom někotroho bura – wěc jednoreho ludu, kiž maćeršćinu w swojim rjemjele derje znaješe a naložowaše a tak w swojej wokolinje dale dawaše.

Wothlós

Sobotu, 17. apryla, jako so hižo z dalšim pokročowanjom swójeho hońtwjerskeho słowoskładu zaběrach, zazwoni na mnje znata Radworčanka. Čitajo mój nastawk w Předženaku bě jej napadnyło, zo pišu wo zwěrinje z włosami za Haarwild, hač njeznaju kosmy. Běch tak jara tež do Pančičanskeho skótnolěkarskeho hesła „Alles was Haar und Federn hat“ zanurjeny, zo na kosmy zabych. Tele slowo wšak so druhy tež w njelubym zmysle naložuje. Tola w spěwje Michała Nawki a Bjarnata Krawca „We wysokim sněže“ mjez druhim rěka: „Tebje škita pjerjo, kosmy druhe zjerjo.“ Runje hajnicy wědža, što je w zymje kosmata čapka hódna. Tež „Naš njeboh džěd“ je hižo wo swójeje kožanokosmatej spěwał.

Hódančko

Z hišće trochu načasných přičin skónčam džensa z hódančkom. Lětuši križerscy nowáčcy nětko wědža, zo ma kón hriwy. Tež wopušny bant znaja. Ale kak rěka te dołhe niće konjaceje wopuše, do kotrychž je tón seklowan bant zaplečeny, zo njeby so hižo před dworom z konjaceje wopuše dele suny? Štó bjez słownika wotmołwi?

Woprawdže flinta

Najznačije slowo za praskacy hońtwjerski smjertny nastroj w ludowym zrozumjenju je *flinta* (*Flinte*). Ale tež w hońtwjerskim słowoskładze je woprawdže maš. Mój přečel-hońtwjer měješe tři tajke *praskače* a sej je napřemo chwaleše. Staroby dla je so hońtwy wzdał a je předał. Wěnujemy so trochu tomule hońtwjerskemu gratej.

Powšitkownje najznačijej słowje stej wězo *třělba* a *flinta*. Třělby wšěch družin přewostajmy wojakam. Nowy Němsko-serbski słownik ma za *flintu buškej, buškwa, buškwica*. Třeći poskitk je mi někajki kopolacy. Čěski hońtwjer ma ducy do lěsa *pušku* na ramjenju. Serbski Rězakowj słownik 1920 piše *puška*. Takle pisane to bóle na druhy temu čila. Ale kelko wšelakich *buškwow* jich čí *třělbarjo* (*Büchsenmacher*) zhotowjeja! Z někaj-

Prawa a derje hladana brón je zaklad wuspěšneho hońtwjerjenja. To započatkarjo-hońtwjerjo sobu jako přenje wuknu.
Foto: pa/blickwinkel/J. P. Burckhardt